

รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนใน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู

A Management Model of Scout Activities for Enhancing Life Skills of Students in Opportunity Expansion Schools, Nong Bua Lamphu Province

¹ธงชัย แสงวงกำไร, ²พงษ์ศักดิ์ ผกามาต และ ³ศศิรดา พงษ์ไทย

¹Thongchai Sawaengkamrai, ²Phongsak Phakamach, and ³Sasirada Pangthai

คณะศึกษาศาสตร์ วิทยาลัยพิจัยบัณฑิต

Faculty of Education, Pichayabundit College, Thailand

E-mail: ¹sa19_thongchai@gmail.com, ²pp2552@hotmail.com, ³sasirada.p63@gmail.com

Received January 30, 2026; Revised March 6, 2026; Accepted March 21, 2026

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา 2) พัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียน และ 3) ตรวจสอบความเหมาะสมความเป็นไปได้ และประสิทธิผลของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น การวิจัยใช้แนวทางวิจัยและพัฒนา โดยมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ การสำรวจสภาพและปัญหา การออกแบบและพัฒนา และการตรวจสอบและประเมินผล กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยผู้บริหาร ครู และนักเรียน รวมทั้งสิ้น 300 คน โดยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบประเมินความคิดเห็นของรูปแบบ 3 ด้าน และแบบประเมินทักษะชีวิต ซึ่งผ่านการตรวจสอบคุณภาพทั้งด้านความตรงเชิงเนื้อหา ความเชื่อมั่น และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณใช้ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังคงจัดกิจกรรมลูกเสือตามแนวทางที่กำหนด แต่มีข้อจำกัดด้านบุคลากรและทรัพยากร ครูผู้รับผิดชอบจำนวนมากยังไม่ได้รับการอบรมเฉพาะด้าน โรงเรียนมีความต้องการรูปแบบการบริหารที่ชัดเจนและเครื่องมือประเมินผลที่สะท้อนทักษะชีวิต รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การนำ 4) การควบคุม 5) การประเมินและติดตามผล 6) การจัดกิจกรรมลูกเสือตามวิธีการลูกเสือ 7) การพัฒนาบุคลากรทางการลูกเสือ และ 8) การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร ผลการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญและการทดลองใช้จริง พบว่า

รูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และควมมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับมากที่สุด โดยคะแนนเฉลี่ยทักษะชีวิตของนักเรียนเพิ่มขึ้นจากอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

คำสำคัญ: กิจกรรมลูกเสือ; รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือ; ทักษะชีวิต; โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

Abstract

This article aimed to: 1) examine the current state, desirable state, and priority needs of Scout activity management in opportunity expansion schools; 2) develop a management model for Scout activities to enhance students' life skills; and 3) evaluate the propriety, feasibility, and effectiveness of the developed model. This study employed a research and development (R&D) design, conducted in three phases: situational and problem analysis, design and development, and evaluation. The sample consisted of 300 participants, including school administrators, teachers, and students, selected through multi-stage random sampling. The research instruments comprised questionnaires, in-depth interviews, a three-dimensional model evaluation form, and a life skills assessment scale. All instruments were validated for content validity, reliability, and construct validity. Quantitative data were analyzed using mean and standard deviation, while qualitative data were analyzed through content analysis. The findings indicated that while most schools followed prescribed Scout activity guidelines, they faced significant constraints regarding personnel and resources. A substantial number of responsible teachers lacked specialized Scout training. Furthermore, schools expressed a high demand for a clear management model and assessment tools that accurately reflect life skills development. The developed model consists of eight core components: 1) Planning, 2) Organizing, 3) Leading, 4) Controlling, 5) Monitoring and Evaluation, 6) Scouting Method Implementation, 7) Scout Personnel Development, and 8) Budget and Resource Allocation. Expert evaluation and field testing demonstrated that the propriety, feasibility, and effectiveness of the model were at the highest level. Additionally, students' life skill scores increased significantly at a statistically significant level.

Keywords: Scout Activities; Management Model of Scout Activities; Life Skills; Opportunity Expansion Schools

บทนำ

ในศตวรรษที่ 21 ระบบการศึกษาไม่ได้มุ่งเน้นเพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงวิชาการ แต่ยังต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิต (Life Skills) ที่สามารถปรับตัวและดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในสังคมโลกาภิวัตน์ ทักษะชีวิตครอบคลุมทั้งการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะที่องค์การระหว่างประเทศให้ความสำคัญอย่างยิ่ง (WHO, 1999; UNESCO, 2015; OECD, 2018) การศึกษาไทยจึงต้องบูรณาการทักษะชีวิตเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ทั้งด้านวิชาการและด้านสังคม โดยเฉพาะในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้แก่เยาวชนในพื้นที่ชนบท เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น การพัฒนาทักษะชีวิตในบริบทการศึกษาไทยยังต้องคำนึงถึงความแตกต่างทางเศรษฐกิจและสังคมระหว่างเมืองและชนบท โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามักตั้งอยู่ในพื้นที่ชนบทที่มีทรัพยากรจำกัด แต่มีความจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตที่สามารถแข่งขันได้ในระดับประเทศและนานาชาติ การบูรณาการทักษะชีวิตของผู้เรียนเข้ากับกิจกรรมการเรียนรู้จึงเป็นแนวทางที่ช่วยลดช่องว่างทางการศึกษาและสร้างความเสมอภาคทางการเรียนรู้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560; พงษ์ศักดิ์ ผกามาศ และ ดรุณี ปัญจรัตน์, 2566)

กิจกรรมลูกเสือ (Scouting) เป็นกระบวนการทางการศึกษาที่ทั่วโลกยอมรับว่าเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในการสร้างระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และจิตอาสา ผ่านการเรียนรู้ด้วยการลงมือทำ (Learning by Doing) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในบริบทของประเทศไทย โดยเฉพาะในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งนักเรียนส่วนใหญ่มาจากครอบครัวที่มีข้อจำกัดทางเศรษฐกิจและสังคม กิจกรรมลูกเสือจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยเติมเต็มช่องว่างทางทักษะชีวิต เพื่อให้เด็กกลุ่มนี้มีภูมิคุ้มกันในการเผชิญกับปัจจัยเสี่ยงต่าง ๆ ในชุมชน กิจกรรมลูกเสือเป็นกิจกรรมที่มีรากฐานทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการศึกษาไทยมายาวนาน โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และความเป็นผู้นำ กิจกรรมลูกเสือยังเป็นที่การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะชีวิตผ่านการทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง และการเรียนรู้จากธรรมชาติ (Kolb, 1984; Dewey, 1938; Baden-Powell, 1908; จักรพันธ์ จำนงพิศ และ จำเนียร พลหาญ, 2566) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมลูกเสือช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างเป็นรูปธรรม เช่น การจัดค่ายลูกเสือที่ผู้เรียนต้องรับผิดชอบตนเองและทำงานร่วมกับเพื่อน การฝึกทักษะการแก้ปัญหาในสถานการณ์จำลอง และการเรียนรู้จากกิจกรรมกลางแจ้งที่ต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์และการปรับตัวต่อสภาพแวดล้อม สิ่งเหล่านี้ช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในตนเอง ความสามารถในการสื่อสาร และการทำงานร่วมกับผู้อื่น ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในศตวรรษที่ 21 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ, 2557; กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

แม้กิจกรรมลูกเสือจะมีศักยภาพสูงในการพัฒนาทักษะชีวิต แต่การบริหารจัดการกิจกรรมในหลายโรงเรียนยังคงเผชิญกับข้อจำกัด เช่น การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ การขาดทรัพยากรสนับสนุน และรูปแบบการดำเนินงานที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560; Darling-Hammond, 2010; Hargreaves & Fullan, 2012) ในหลายกรณีครูผู้สอนที่รับผิดชอบกิจกรรมลูกเสือไม่ได้รับการฝึกอบรมเฉพาะด้าน ทำให้การจัดกิจกรรมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษามักมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร ทำให้การจัดกิจกรรมลูกเสือไม่สามารถดำเนินการได้อย่างต่อเนื่องและมีคุณภาพ ปัญหาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จากสภาพปัจจุบันพบว่าการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนขยายโอกาสฯ มักประสบปัญหาเชิงการบริหารจัดการหลายประการ ประการแรกคือ การบริหารจัดการที่เน้นรูปแบบมากกว่าเนื้อหา ครูผู้สอนและผู้บริหารมักติดอยู่กับระเบียบและพิธีการจนละเลยการบูรณาการทักษะชีวิตที่ใช้ได้จริง ประการต่อมาคือ ความขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน ครูจำนวนมากไม่ได้ผ่านการอบรมขั้นสูงหรือขาดแรงจูงใจในการจัดกิจกรรม ทำให้กิจกรรมลูกเสือกลายเป็นเพียงวิชาบังคับที่น่าเบื่อสำหรับนักเรียน นอกจากนี้ ทรัพยากรและงบประมาณที่จำกัดของโรงเรียนขนาดกลางและเล็ก ยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ทำให้การเรียนการสอนลูกเสือไม่สามารถทำได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ หากปล่อยให้การบริหารกิจกรรมลูกเสื่อดำเนินไปในรูปแบบเดิมโดยไม่มีการปฏิรูปเชิงระบบ จะทำให้สถานศึกษาเสียโอกาสในการใช้กิจกรรมนี้เป็นกลไกสร้างคนอย่างน่าเสียดาย จึงมีความจำเป็นอย่างเร่งด่วนที่จะต้องพัฒนา “รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือ” ที่มีความเฉพาะเจาะจงสำหรับโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา โดยเน้นการบริหารจัดการเชิงบูรณาการ (Integrated Management) ที่เชื่อมโยงทั้งการวางแผน การพัฒนาบุคลากร และการวัดผลที่สะท้อนทักษะชีวิตที่แท้จริง การวิจัยครั้งนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงการหาทางออกในเชิงบริหารจัดการเท่านั้น แต่เป็นการสร้างต้นแบบ (Model) ที่จะช่วยเปลี่ยนผ่านกิจกรรมลูกเสือจากการเป็นวิชาในตำราให้กลายเป็นวิชาชีวิต เพื่อสร้างความเท่าเทียมในการพัฒนาศักยภาพให้แก่นักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสฯ ให้มีสมรรถนะที่เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศชาติต่อไป (Phakamach et al., 2023; กระทรวงศึกษาธิการ, 2560)

การวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู จึงมีความสำคัญทั้งในเชิงทฤษฎีและเชิงปฏิบัติ เชิงทฤษฎี งานวิจัยนี้จะช่วยเติมเต็มองค์ความรู้ด้านการบริหารการศึกษาและการพัฒนาทักษะชีวิต ส่วนในเชิงปฏิบัติ ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนในบริบทจริงของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา (Creswell, 2014; Yin, 2018; Stake, 1995) ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู และสามารถ

ขยายผลไปสู่โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างแท้จริง และเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับเยาวชนไทยในการเผชิญกับความท้าทายในศตวรรษที่ 21

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการบริหารกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู
2. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู
3. เพื่อตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประสิทธิภาพของรูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่เหมาะสมในการเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู ประกอบด้วยเนื้อหา ดังนี้

แนวคิดและความหมายของทักษะชีวิต (Life Skills)

ทักษะชีวิตเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว องค์การอนามัยโลก (WHO, 1999) ได้ให้คำจำกัดความทักษะชีวิตว่าเป็นความสามารถทางจิตใจและสังคมที่ช่วยให้บุคคลสามารถจัดการกับความท้าทายในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะที่ UNESCO (2015) เน้นว่าทักษะชีวิตเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก (Global Citizenship Education) ที่มุ่งสร้างผู้เรียนให้มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม OECD (2018) ก็ได้เสนอกรอบทักษะในศตวรรษที่ 21 ที่รวมถึงการคิดเชิงวิพากษ์ การทำงานร่วมกัน และการเรียนรู้ตลอดชีวิต

งานวิจัยในประเทศไทย เช่น ปิยพงษ์ คงภักดี, จรัส อติวิทยากรณ์ และ นิรันดร์ จุลทรัพย์ (2567) และ ศิษฏนนท์ คุ่มจันทร์ และคณะ (2567) พบว่าทักษะชีวิตของนักเรียนในชนบทมีความแตกต่างจากนักเรียนในเมือง โดยนักเรียนชนบทมักมีทักษะการปรับตัวและการทำงานร่วมกันสูง แต่ยังขาดทักษะการสื่อสารและการใช้เทคโนโลยี ดังนั้น การพัฒนาทักษะชีวิตจึงต้องคำนึงถึงบริบททางสังคมและเศรษฐกิจของผู้เรียน

กิจกรรมลูกเสือและการเรียนรู้เชิงประสบการณ์

กิจกรรมลูกเสือมีรากฐานจากแนวคิดของ Baden-Powell (1908) ที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีระเบียบวินัย ความรับผิดชอบ และความเป็นผู้นำ กิจกรรมลูกเสือในประเทศไทยถูกบูรณาการเข้ากับระบบการศึกษาและถือเป็นกิจกรรมบังคับในหลายระดับชั้น การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากกิจกรรมลูกเสือสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) ของ Kolb (1984) ที่เน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การสะท้อนคิด และการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง Dewey (1938) ได้ชี้ให้เห็นว่าการเรียนรู้ที่มีคุณภาพต้องเกิดจากประสบการณ์ตรงที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง งานวิจัยของ ปิยพงษ์ คงภักดี และคณะ (2567) พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือช่วยเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร ความมั่นใจในตนเอง และความสามารถในการแก้ปัญหาในสถานการณ์จริง

การบริหารกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญในการสร้างโอกาสทางการเรียนรู้แก่เยาวชนในชนบท แต่การบริหารกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนเหล่านี้ยังคงเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ การขาดทรัพยากรสนับสนุน และรูปแบบการดำเนินงานที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัล (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560; Darling-Hammond, 2010; Hargreaves & Fullan, 2012) ส่วน ปิยพงษ์ คงภักดี และคณะ (2567) พบว่าการบริหารกิจกรรมลูกเสือมักขาดการวางแผนเชิงกลยุทธ์และการประเมินผลที่เป็นระบบ ทำให้กิจกรรมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างเต็มที่ นอกจากนี้ งานวิจัยของ Unjanam and Roungrong (2020) ชี้ให้เห็นว่าการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลสามารถช่วยสนับสนุนการบริหารกิจกรรมลูกเสือได้ เช่น การใช้ VR ในการจัดการเรียนรู้และการติดตามผลการเรียนรู้ของนักเรียน

กรอบแนวคิดการบริหารการศึกษาและการพัฒนาทักษะชีวิต

การบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตสามารถอธิบายได้ผ่านกรอบแนวคิดการบริหารการศึกษา เช่น ทฤษฎีระบบ (Systems Theory) ที่มองว่าการบริหารเป็นกระบวนการที่เชื่อมโยงองค์ประกอบต่าง ๆ เข้าด้วยกัน (Creswell, 2014; Yin, 2018; Stake, 1995; Phakamach et al., 2023) การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือจึงต้องคำนึงถึงปัจจัยด้านบุคลากร ทรัพยากร และบริบททางสังคม งานวิจัยของ Fullan (2013) เน้นว่าการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของครู ผู้บริหาร และชุมชน ขณะที่ OECD (2018) ชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะชีวิตต้องเชื่อมโยงกับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการสร้างความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง

จากการทบทวนวรรณกรรมทั้งหมด สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 เป็นประเด็นสำคัญที่ได้รับการยอมรับทั้งในระดับนานาชาติและระดับชาติ โดยองค์การอนามัยโลก (WHO, 1999) และ UNESCO (2015) ต่างเห็นว่าทักษะชีวิตเป็นองค์ประกอบหลักของการศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ ขณะที่ OECD (2018) ได้เสนอกรอบทักษะที่เชื่อมโยง

กับการเรียนรู้ตลอดชีวิตและการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาทักษะชีวิตไม่ใช่เพียงการเสริมสร้างความสามารถเฉพาะบุคคล แต่ยังเป็นการสร้างพลเมืองที่มีคุณภาพและสามารถมีส่วนร่วมในสังคมโลกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ในบริบทของประเทศไทย กิจกรรมลูกเสือถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเสริมสร้างทักษะชีวิตของผู้เรียน เนื่องจากกิจกรรมนี้มีลักษณะการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนทักษะการทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา และการสื่อสารในสถานการณ์จริง (Kolb, 1984; Dewey, 1938; สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ, 2563) งานวิจัยในประเทศ เช่น เตชิต เอกรินทรากุล และ ชีรภัทร กุโลภาส (2563) และ ปิยพงษ์ คงภักดี และคณะ (2567) พบว่าการเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือช่วยเพิ่มความมั่นใจในตนเองและความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ที่เน้นการลงมือทำและการสะท้อนคิด

การบริหารกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษายังเผชิญกับข้อจำกัดหลายประการ เช่น การขาดบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ การขาดทรัพยากรสนับสนุน และการขาดระบบการประเมินผลที่ชัดเจน (Darling-Hammond, 2010; Hargreaves & Fullan, 2012) ปัญหาเหล่านี้ทำให้กิจกรรมลูกเสือไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างเต็มที่ ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่มีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนในยุคดิจิทัลและสอดคล้องกับนโยบายการศึกษาไทย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2560) ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการศึกษาและพัฒนาผู้เรียนในบริบทจริงของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา (Creswell, 2014; Yin, 2018) ผลลัพธ์ที่ได้จะเป็นประโยชน์ต่อการยกระดับคุณภาพการศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู และสามารถขยายผลไปสู่โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศไทย

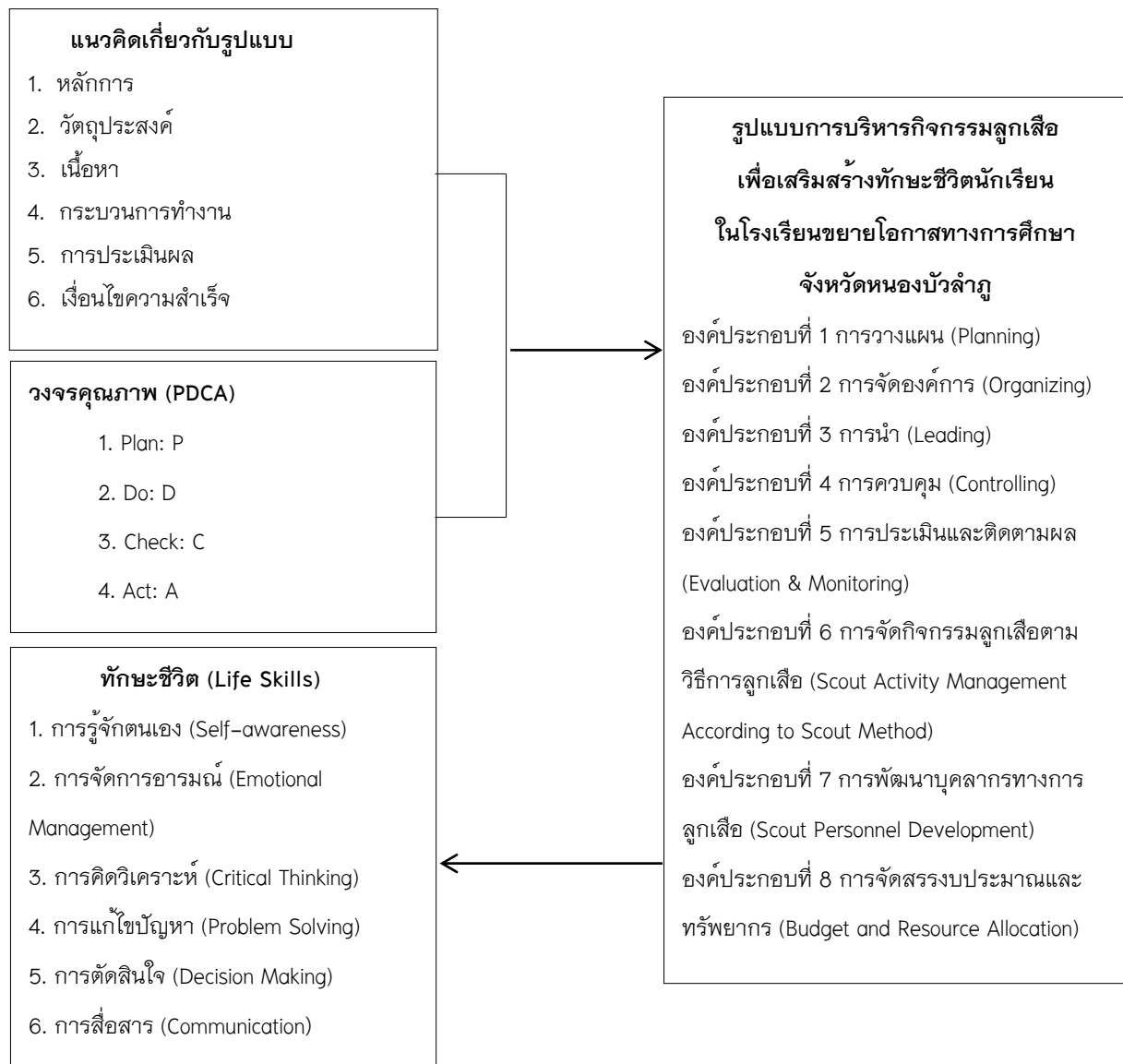
จากการสังเคราะห์วรรณกรรม พบว่า ช่องว่างของงานวิจัย (Research Gap) ในปัจจุบันยังขาดการศึกษาเชิงลึกที่เชื่อมโยงทฤษฎีการจัดการเข้ากับบริบทเฉพาะถิ่น โดยเฉพาะในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาหรือโรงเรียนกีฬาที่ต้องการรูปแบบการบริหารที่แตกต่างจากมาตรฐานทั่วไป งานวิจัยส่วนใหญ่มักเป็นภาพรวมระดับนโยบาย แต่ยังขาดรูปแบบการบริหารที่เป็นรูปธรรม (Actionable Model) ที่สามารถแก้ปัญหการขาดแคลนทรัพยากรและการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างแท้จริง

ดังนั้น การศึกษาวิจัยเพื่อปิดช่องว่างดังกล่าวจึงมีความจำเป็นเร่งด่วน เพื่อนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์หรือรูปแบบการบริหารที่ไม่เพียงแต่ประคองระบบให้คงอยู่ แต่ต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็ง ยกระดับศักยภาพทางวิชาการ และบ่มเพาะทักษะที่จำเป็นให้แก่เยาวชน เพื่อให้การศึกษาสามารถตอบโจทย์การพัฒนาที่ยั่งยืนและสร้างความเท่าเทียมในสังคมไทยได้อย่างเป็นรูปธรรมสืบไป

กล่าวโดยสรุป การทบทวนวรรณกรรมชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่มีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนอย่างยั่งยืน การวิจัยในครั้งนี้จึงไม่เพียงแต่มีคุณค่าเชิงวิชาการ แต่ยังมีคุณค่าเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้จริงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยในอนาคต

กรอบแนวคิดการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยที่ใช้แนวทางวิจัยและพัฒนา (R&D) ผู้วิจัยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยโดยมีรายละเอียดแสดงดังภาพที่ 1 ต่อไปนี้

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) ที่มุ่งสร้างและตรวจสอบ รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีรายละเอียดดังนี้

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยใช้แนวทางวิจัยและพัฒนา (R&D) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่เหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา กระบวนการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนหลัก ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในการบริหารกิจกรรมลูกเสือ โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึก

ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและพัฒนาารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือ โดยสังเคราะห์จากทฤษฎีแนวคิด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจัดทำต้นแบบรูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือ

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบและประเมินผลรูปแบบที่พัฒนาขึ้น โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษา และกิจกรรมลูกเสือ รวมทั้งทดลองใช้จริงในโรงเรียน เพื่อประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประสิทธิภาพ

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ (1) ผู้บริหารโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในจังหวัดหนองบัวลำภู (2) ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมลูกเสือ และ (3) นักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่เข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือ

กลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) เพื่อให้ได้โรงเรียนที่มีความหลากหลายด้านบริบท เช่น เขตเมือง เขตชนบท และพื้นที่ห่างไกล กลุ่มตัวอย่างโดยรวมประมาณ 300 คน แบ่งเป็นผู้บริหาร ครู และนักเรียน โดยมีการกำหนดสัดส่วนที่เหมาะสมเพื่อให้ข้อมูลมีความครอบคลุมและสะท้อนบริบทจริง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

1) แบบสอบถาม ใช้สำรวจสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็น (PNI_{Modified}) ในการบริหารกิจกรรมลูกเสือ (สุวิมล ว่องวาณิช, 2562) โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ โดยที่ 5 หมายถึง มีระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ในระดับมากที่สุด 4 หมายถึง มีระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ในระดับมาก 3 หมายถึง มีระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ในระดับปานกลาง 2 หมายถึง มีระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ในระดับน้อย และ 1 หมายถึง มีระดับสภาพปัจจุบัน/สภาพที่พึงประสงค์ในระดับน้อยที่สุด

2) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) ใช้เก็บข้อมูลจากผู้บริหาร ครู และผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษาและกิจกรรมลูกเสือ

3) แบบประเมินความคิดเห็นของรูปแบบ 3 ด้าน ได้แก่ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และ ความมีประสิทธิภาพ ใช้ประเมินความคิดเห็นโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยเป็นแบบสอบถาม ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ เช่นกัน

3) แบบประเมินทักษะชีวิตของนักเรียน ใช้ในการวัดผลการพัฒนาทักษะชีวิตหลังการเข้าร่วม กิจกรรม โดยครอบคลุมด้านการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน โดยเป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับเช่นกัน

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยการหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) ตรวจสอบ โดยผู้เชี่ยวชาญ 3-5 คน ใช้ดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เพื่อยืนยันว่าเครื่องมือวัดครอบคลุมเนื้อหา ที่ต้องการและมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระดับสูง (IOC = 0.91, Cronbach's Alpha = 0.95) ความเชื่อมั่น (Reliability) ทดสอบกับกลุ่มตัวอย่างย่อยและคำนวณค่าความเชื่อมั่นด้วยสถิติ Cronbach's Alpha เพื่อยืนยันความสม่ำเสมอของเครื่องมือความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง (Construct Validity) วิเคราะห์ องค์ประกอบ (Factor Analysis) เพื่อยืนยันโครงสร้างของเครื่องมือและความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ระยะที่ 1 สำรวจสภาพปัจจุบันและปัญหาในการบริหารกิจกรรมลูกเสือ เก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถามและสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้บริหาร ครู และนักเรียน

ระยะที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยสังเคราะห์ข้อมูล จากระยะที่ 1 และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งจัดทำต้นแบบรูปแบบการบริหาร

ระยะที่ 3 ทดลองใช้รูปแบบในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และเก็บข้อมูลผลการ ดำเนินงานจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มผู้เชี่ยวชาญ และการประเมินทักษะชีวิตของ นักเรียน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ด้วยสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อเปรียบเทียบผลการพัฒนาทักษะชีวิตก่อนและหลังการใช้รูปแบบ แล้วนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ เสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยายเชิงพรรณนา ในการพิจารณาเกณฑ์ค่าน้ำหนักของคะแนน เฉลี่ย ได้จากแบบสอบถาม ผู้วิจัยใช้เกณฑ์การพิจารณาความหมายดังนี้ (บุญชม ศรีสะอาด, 2560)

ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการ จัดหมวดหมู่และตีความข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม ในการสังเคราะห์ผลการวิจัย นำข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาสังเคราะห์ร่วมกัน เพื่อสร้างข้อสรุปที่ครอบคลุมและเป็นระบบ วิธีวิจัยที่นำเสนอมีความครอบคลุมทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา

(R&D) เพื่อสร้างรูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่สามารถเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การดำเนินการวิจัยเป็นขั้นตอนที่ชัดเจน ตั้งแต่การสำรวจสภาพปัจจุบัน การพัฒนารูปแบบ ไปจนถึงการตรวจสอบและประเมินผล ซึ่งจะช่วยให้ผลการวิจัยมีความน่าเชื่อถือและสามารถนำไปใช้จริงในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา

ผลการวิจัย

จากการดำเนินการวิจัยที่กล่าวมาสามารถนำเสนอผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์เพื่อให้ครอบคลุมประเด็นของการวิจัยตามลำดับดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 จากการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการบริหารกิจกรรมลูกเสือโดยภาพรวมแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 สภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการจำเป็นในการบริหารกิจกรรมลูกเสือโดยภาพรวม

องค์ประกอบการบริหาร กิจกรรมลูกเสือ	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI Modified	ลำดับที่	I – D
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล			
1. ด้านการวางแผน	3.16	0.23	ปานกลาง	4.41	0.13	มาก	0.397	5	1.25
2. ด้านการจัดองค์การ	3.17	0.13	ปานกลาง	4.40	0.17	มาก	0.390	7	1.24
3. ด้านการนำ	3.13	0.11	ปานกลาง	4.44	0.05	มาก	0.419	1	1.31
4. ด้านการควบคุม	3.17	0.11	ปานกลาง	4.49	0.10	มาก	0.414	2	1.32
5. ด้านการประเมินและ ติดตามผล	3.19	0.12	ปานกลาง	4.47	0.10	มาก	0.402	3	1.28
6. ด้านการจัดกิจกรรม ลูกเสือตามวิธีการลูกเสือ	3.27	0.19	ปานกลาง	4.57	0.04	มากที่สุด	0.398	4	1.30
7. ด้านการพัฒนาบุคลากร ทางการลูกเสือ	3.21	0.15	ปานกลาง	4.43	0.06	มาก	0.379	8	1.22
8. ด้านการจัดสรร งบประมาณและทรัพยากร	3.19	0.09	ปานกลาง	4.44	0.15	มาก	0.392	6	1.25
รวม	3.19	0.14	ปานกลาง	4.46	0.10	มาก	0.40	–	1.27

จากตารางที่ 1 สภาพปัจจุบันของการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.55$, S.D.=0.14) ส่วนสภาพที่พึงประสงค์ของการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมมีระดับการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 4.46$, S.D.=0.10) และความต้องการจำเป็น

(PNI_{Modified}) สามลำดับแรก ได้แก่ การนำ การควบคุม และการประเมินและติดตามผลตามลำดับ โดยที่

1) ด้านสภาพปัจจุบัน โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่ยังคงจัดกิจกรรมลูกเสือตามแนวทางที่กำหนด แต่การดำเนินงานมีความแตกต่างตามบริบทของโรงเรียน กิจกรรมที่จัดมักเน้นการฝึกระเบียบวินัยและการทำงานเป็นทีม แต่ยังไม่เชื่อมโยงกับการพัฒนาทักษะชีวิตเชิงลึก เช่น การคิดเชิงวิพากษ์และการแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์

2) ด้านปัญหา ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมลูกเสือจำนวนมากไม่ได้รับการอบรมเฉพาะด้าน ทำให้การจัดกิจกรรมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายได้เต็มที่ โรงเรียนมีข้อจำกัดด้านงบประมาณและทรัพยากร รวมถึงการประเมินผลที่ไม่เป็นระบบ

3) ด้านความต้องการจำเป็น โรงเรียนต้องการรูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่ชัดเจน มีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบ และมีเครื่องมือประเมินผลที่สะท้อนการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนได้จริง

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 จากการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือ ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบหลักของรูปแบบมี 8 องค์ประกอบ ประกอบด้วย

1) การวางแผน (Planning) หมายถึง กำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ และแนวทางการจัดกิจกรรมให้ชัดเจนและสอดคล้องกับทักษะชีวิต

2) การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง การจัดโครงสร้างงานและบทบาทหน้าที่ของผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินงานมีระบบ

3) การนำ (Leading) หมายถึง การชี้นำและสร้างแรงบันดาลใจให้ครูและนักเรียนร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ

4) การควบคุม (Controlling) หมายถึง การกำกับติดตามการดำเนินงานให้เป็นไปตามแผน และแก้ไขปัญหาได้ทันทุกที่

5) การประเมินและติดตามผล (Evaluation and Monitoring) หมายถึง การตรวจสอบผลการจัดกิจกรรมและประเมินการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

6) การจัดกิจกรรมลูกเสือตามวิธีการลูกเสือ (Scout Method Activities) หมายถึง การใช้หลักการลูกเสือ เช่น การเข้าค่าย การทำงานเป็นทีม และการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง

7) การพัฒนาบุคลากรทางการลูกเสือ (Scout Personnel Development) หมายถึง การส่งเสริมและอบรมครูผู้รับผิดชอบให้มีความรู้และทักษะเฉพาะด้านลูกเสือ

8) การจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร (Budget and Resource Allocation) หมายถึง การจัดหาและใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพื่อสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมอย่างมีคุณภาพ

ส่วนผลการประเมินทักษะชีวิตของผู้เรียนจากการใช้รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินทักษะชีวิตของผู้เรียนจากการใช้รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู

ทักษะชีวิต	รายละเอียด	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking)	การวิเคราะห์และตัดสินใจอย่างมีเหตุผล	4.26	0.42	มาก
2. การแก้ปัญหา (Problem Solving)	การจัดการกับสถานการณ์และหาทางออกที่เหมาะสม	4.59	0.39	มากที่สุด
3. การสื่อสาร (Communication)	การแสดงออกและการรับฟังอย่างมีประสิทธิภาพ	4.64	0.41	มากที่สุด
4. การทำงานร่วมกัน (Collaboration)	การทำงานเป็นทีมและการมีส่วนร่วม	4.61	0.38	มากที่สุด
5. ความมั่นใจในตนเอง (Self-Confidence)	ความเชื่อมั่นในความสามารถและการตัดสินใจของตน	4.52	0.40	มากที่สุด
6. การปรับตัว (Adaptability)	ความสามารถในการปรับตัวต่อสถานการณ์และสิ่งแวดล้อม	4.47	0.43	มาก
รวม		4.51	0.40	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินทักษะชีวิตของผู้เรียนจากการใช้รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D.=0.40) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดสามอันดับแรก ได้แก่ การสื่อสาร ($\bar{X} = 4.64$, S.D.=0.41) การทำงานร่วมกัน ($\bar{X} = 4.61$, S.D.=0.38) และการแก้ปัญหา ($\bar{X} = 4.59$, S.D.=0.39) ตามลำดับ ส่วนด้านที่มีค่าน้อยที่สุด ได้แก่ การคิดเชิงวิพากษ์ ($\bar{X} = 4.26$, S.D.=0.42)

ดังนั้นสามารถสรุปโดยภาพรวมจากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 และ 2 ได้ว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเชื่อมโยงกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์และการบริหารการศึกษา มีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน สามารถปรับใช้ได้ตามบริบทของโรงเรียน และมีเครื่องมือประเมินผลที่สะท้อนการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนอย่างเป็นรูปธรรม

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 จากการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู ผลการตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้นแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการประเมินรูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประสิทธิภาพ โดยภาพรวม

การประเมินรูปแบบ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
ความเหมาะสม	4.67	0.57	มากที่สุด
ความเป็นไปได้	4.55	0.63	มากที่สุด
ความมีประสิทธิภาพ	4.68	0.61	มากที่สุด
รวม	4.63	0.60	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 พบว่า การประเมินรูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยพิจารณาในด้านความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้ พบว่า รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่พัฒนาขึ้นมีผลการประเมินอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน แสดงให้เห็นว่ารูปแบบดังกล่าวมีความเหมาะสมต่อการนำไปใช้ในบริบทจริง มีความเป็นไปได้ในการดำเนินการ และสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารกิจกรรมลูกเสือ โดยที่

1) ด้านความเหมาะสม ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาและกิจกรรมลูกเสือเห็นว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของครูและผู้บริหารได้จริง

2) ด้านความเป็นไปได้ โรงเรียนสามารถนำรูปแบบไปใช้ได้จริง โดยไม่ต้องใช้งบประมาณเพิ่มเติมมากนัก ครูสามารถปรับใช้ได้ง่าย เนื่องจากมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจนและสอดคล้องกับกิจกรรมลูกเสือที่จัดอยู่แล้ว

3) ด้านความมีประสิทธิภาพ การทดลองใช้รูปแบบในโรงเรียนพบว่า นักเรียนมีการพัฒนาทักษะชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะด้านการทำงานเป็นทีม การสื่อสาร และการแก้ปัญหา ผลการประเมินทักษะชีวิตหลังการเข้าร่วมกิจกรรมลูกเสือแสดงให้เห็นว่าค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะชีวิตสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$)

อภิปรายผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการในการบริหารกิจกรรมลูกเสือ ผลการวิจัยพบว่าโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่ยังคงจัดกิจกรรมลูกเสือตามแนวทางที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการ แต่การดำเนินงานมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของโรงเรียน ทั้งด้านทรัพยากร บุคลากร และพื้นที่ดำเนินกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Darling-Hammond (2010) ที่ชี้ว่าความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับท้องถิ่นส่งผลต่อคุณภาพการจัดกิจกรรมและการพัฒนาผู้เรียนโดยตรง

การที่ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมลูกเสือจำนวนมากไม่ได้รับการอบรมเฉพาะด้าน ส่งผลให้กิจกรรมที่จัดขึ้นไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตได้อย่างเต็มที่ ซึ่งสอดคล้องกับ

Hargreaves and Fullan (2012), ศุภวัฒน์ เทียมศรีรัชนิกร (2563) และ ปิยพงษ์ คงภักดี และคณะ (2567) ที่เน้นว่าการพัฒนาครูเป็นหัวใจสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างยั่งยืน

นอกจากนี้ ความต้องการของโรงเรียนในการมีรูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่ชัดเจนและเครื่องมือประเมินผลที่สะท้อนทักษะชีวิตของนักเรียน แสดงให้เห็นถึงช่องว่างระหว่างนโยบายกับการปฏิบัติจริงในระดับโรงเรียน ซึ่งเป็นประเด็นที่ UNESCO (2015) เคยเน้นไว้ในกรอบการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองโลก

วัตถุประสงค์ที่ 2 พัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียน

รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วย 8 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การควบคุม การประเมินและติดตามผล การจัดกิจกรรมลูกเสือตามวิธีการลูกเสือ การพัฒนาบุคลากรทางการลูกเสือ และการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร โดยมีการเชื่อมโยงกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ของ Kolb (1984), and Dewey (1938) รวมถึงงานวิจัยของ กฤษพงศ์ อยู่เย็น (2563), หทัยภัทร จินสุทธิ, ณรงค์ พิมสาร และ สิริกาญจน์ ธนวุฒิพรพินิต (2563), และศุภวัฒน์ เทียมศรีรัชนิกร (2563) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำ การสะท้อนคิด และการประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง

การออกแบบกิจกรรมลูกเสือที่เน้นการทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหา และการเรียนรู้จากธรรมชาติ สอดคล้องกับกรอบทักษะชีวิตของ WHO (1999), OECD (2018), หทัยภัทร จินสุทธิ และคณะ (2563), และ ศุภวัฒน์ เทียมศรีรัชนิกร (2563) ที่เน้นการพัฒนาความสามารถในการปรับตัว การสื่อสาร และการคิดเชิงวิพากษ์

การมีเครื่องมือประเมินผลที่ครอบคลุมด้านทักษะชีวิตช่วยให้ครูสามารถติดตามความก้าวหน้าของนักเรียนได้อย่างเป็นระบบ ซึ่งสะท้อนแนวคิดของ Fullan (2013) และ ปิยพงษ์ คงภักดี และคณะ (2567) ที่เน้นการใช้ข้อมูลเพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างมีเป้าหมาย

วัตถุประสงค์ที่ 3 ตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น

ผลการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญพบว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เนื่องจากสามารถปรับใช้ได้จริงโดยไม่ต้องใช้งบประมาณเพิ่มเติมมากนัก และมีขั้นตอนการดำเนินงานที่ชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารแบบยืดหยุ่นและบริบทเป็นฐาน (Contextualized Management)

การทดลองใช้รูปแบบในโรงเรียนพบว่านักเรียนมีการพัฒนาทักษะชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร และการแก้ปัญหา ซึ่งสะท้อนถึงประสิทธิผลของรูปแบบในการเสริมสร้างทักษะชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ

ปิยพงษ์ คงรักดี และคณะ (2567) ที่พบว่ากิจกรรมลูกเสือสามารถส่งผลต่อพฤติกรรมและทักษะชีวิตของนักเรียนได้อย่างชัดเจน

ผลการวิจัยเชิงปริมาณที่แสดงการเพิ่มขึ้นของคะแนนเฉลี่ยในทุกด้านของทักษะชีวิต ($p < 0.01$) ยืนยันว่ารูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีผลต่อการพัฒนาผู้เรียนอย่างแท้จริง และสามารถนำไปขยายผลในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาในพื้นที่อื่น ๆ ได้

นอกจากนี้ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่า การพัฒนารูปแบบและกลยุทธ์การบริหารจัดการ ไม่ว่าจะเป็นในด้านการบริหารเครือข่ายความร่วมมือ หรือการบริหารกิจกรรมลูกเสือ มีประเด็นสำคัญที่ควรนำมาอภิปราย 3 ประเด็นหลัก ดังนี้

1) ความสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการจริง การที่รูปแบบการบริหารได้รับการประเมินในระดับมากที่สุด เป็นเพราะกระบวนการวิจัยเริ่มต้นจากการวิเคราะห์สภาพปัญหาและระดับความต้องการจำเป็น (Priority Needs) อย่างเป็นระบบ ทำให้กลยุทธ์ที่พัฒนาขึ้นสามารถตอบโจทย์ข้อจำกัดในพื้นที่ได้จริง เช่น การแก้ปัญหาขาดแคลนบุคลากรผู้เชี่ยวชาญและการจัดสรรทรัพยากรที่จำกัดในโรงเรียนขยายโอกาสและโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล

2) ประสิทธิภาพของการบริหารแบบบูรณาการและความร่วมมือ ผลการวิจัยยืนยันว่าการทำงานเชิงเครือข่ายและการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Collaborative Management) ช่วยหลายข้อจำกัดของการทำงานแบบแยกส่วน สอดคล้องกับทฤษฎีทุนทางสังคมที่เน้นความสัมพันธ์เชิงสร้างสรรค์ ทำให้เกิดการแบ่งปันทรัพยากรและองค์ความรู้ร่วมกัน ส่งผลให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทักษะชีวิตของนักเรียนพัฒนาขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

3) กลไกการขับเคลื่อนสู่ความยั่งยืน องค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือการมีระบบการติดตามและประเมินผล (Monitoring and Evaluation) และการพัฒนานุเคราะห์อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้รูปแบบการบริหารไม่เป็นเพียงแค่แผนในกระดาษ แต่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง (Feasibility) และเกิดประโยชน์สูงสุด (Utility) ต่อผู้เรียน สอดคล้องกับแนวคิดการจัดการสมัยใหม่ที่มุ่งเน้นความคล่องตัวและการปรับตัวตามพลวัตของโลกในศตวรรษที่ 21

สรุป

การวิจัยนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู โดยมีเป้าหมายสำคัญในการศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหา และความต้องการของการจัดกิจกรรมลูกเสือ รวมถึงการออกแบบและพัฒนา รูปแบบที่เหมาะสม และตรวจสอบความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประสิทธิผลของรูปแบบดังกล่าว

ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังคงจัดกิจกรรมลูกเสือตามแนวทางที่กำหนด แต่มีข้อจำกัดด้านบุคลากรและทรัพยากร ครูผู้รับผิดชอบจำนวนมากยังไม่ได้รับการอบรมเฉพาะทาง ทำให้

การจัดกิจกรรมไม่สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาทักษะชีวิตได้เต็มที่ โรงเรียนจึงมีความต้องการรูปแบบการบริหารที่ชัดเจนและเครื่องมือประเมินที่สะท้อนทักษะชีวิตของนักเรียนอย่างแท้จริง

รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การควบคุม การประเมินและติดตามผล การจัดกิจกรรมตามวิธีการลูกเสือ การพัฒนาบุคลากร และการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร โดยใช้กรอบการบริหารเชิงระบบและวงจรคุณภาพ PDCA เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลการประเมินจากผู้เชี่ยวชาญและการทดลองใช้จริงยืนยันว่ารูปแบบมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และประสิทธิผลในระดับสูงสุด อีกทั้งคะแนนเฉลี่ยทักษะชีวิตของนักเรียนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงประจักษ์ พบว่า “ช่องว่างของงานวิจัย” ในปัจจุบันยังขาดการศึกษาที่เชื่อมโยงทฤษฎีการจัดการเข้ากับบริบทเฉพาะถิ่นที่มีข้อจำกัดสูง โดยเฉพาะในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาหรือโรงเรียนกีฬาที่ต้องการรูปแบบการบริหารที่แตกต่างจากมาตรฐานทั่วไป งานวิจัยส่วนใหญ่มักเน้นภาพรวมระดับนโยบาย แต่ยังขาดรูปแบบการบริหารที่เป็นรูปธรรมที่สามารถแก้ปัญหาการขาดแคลนทรัพยากรและการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในพื้นที่ห่างไกลได้อย่างแท้จริง

ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่บูรณาการวงจรคุณภาพ PDCA และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา จึงเป็นกลยุทธ์สำคัญที่จะช่วยปิดช่องว่างดังกล่าว ผลการวิจัยยืนยันว่าเมื่อระบบการบริหารมีความเข้มแข็งและตรงจุด จะส่งผลโดยตรงต่อการยกระดับศักยภาพทางวิชาการและทักษะชีวิตของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ การวิจัยในลักษณะนี้จึงไม่ได้เป็นเพียงการสร้างองค์ความรู้ใหม่ แต่เป็นการสร้างแนวปฏิบัติที่ช่วยให้สถานศึกษาสามารถปรับตัวและส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาได้อย่างยั่งยืนภายใต้สภาวะวิกฤตและความเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน อีกทั้งรูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่พัฒนาขึ้นสามารถใช้เป็นแนวทางเชิงระบบในการจัดกิจกรรมลูกเสือในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา เพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาและเตรียมผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง ทั้งยังสามารถขยายผลไปสู่โรงเรียนในพื้นที่อื่น ๆ เพื่อสร้างความเสมอภาคและความยั่งยืนทางการศึกษาในระดับประเทศ

อย่างไรก็ตาม โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่ยังคงจัดกิจกรรมลูกเสือตามแนวทางที่กำหนด แต่การดำเนินงานมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของโรงเรียน ครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจำนวนมากยังไม่ได้รับการอบรมเฉพาะด้าน อีกทั้งโรงเรียนมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ ทำให้การจัดกิจกรรมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตได้เต็มที่ โดยภาพรวม การวิจัยครั้งนี้บรรลุวัตถุประสงค์ทั้งสามข้ออย่างครบถ้วน และได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่สำคัญ คือการพัฒนาแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา รูปแบบนี้ไม่เพียงแต่ช่วยแก้ปัญหาที่พบในปัจจุบัน แต่ยังเป็นแนวทางที่มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ซึ่งสามารถ

ขยายผลไปสู่โรงเรียนในพื้นที่อื่น ๆ และใช้เป็นข้อมูลเชิงนโยบายในการยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยได้อย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้ใหม่ที่มีคุณค่าอย่างยิ่งต่อวงการการศึกษา โดยเฉพาะในบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและบุคลากร แต่มีความจำเป็นต้องพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะชีวิตที่สอดคล้องกับความต้องการในศตวรรษที่ 21 องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยนี้สามารถอธิบายได้ในหลายมิติ ทั้งด้านแนวทางการบริหารจัดการ รูปแบบการดำเนินงาน เครื่องมือประเมินผล และการเชื่อมโยงกิจกรรมลูกเสือกับการพัฒนาคุณภาพโรงเรียนโดยรวม รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู แสดงดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือเพื่อเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียน
ในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จังหวัดหนองบัวลำภู

องค์ความรู้ใหม่ที่เกิดขึ้นจากการวิจัยนี้สามารถอธิบายได้ดังรายละเอียดที่จะกล่าวถึงตามลำดับดังนี้

1) งานวิจัยนี้ได้เสนอแนวทางการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่เชื่อมโยงโดยตรงกับการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน ซึ่งถือเป็นการเปลี่ยนมุมมองจากการจัดกิจกรรมในฐานะ “กิจกรรมเสริม” ไปสู่การมองว่าเป็น “กลไกหลักในการพัฒนาผู้เรียน” กิจกรรมลูกเสือจึงไม่ใช่เพียงการฝึกระเบียบวินัยหรือการทำงานเป็นทีม แต่ถูกออกแบบให้มีเป้าหมายชัดเจนในการเสริมสร้างทักษะสำคัญ เช่น การคิด

เชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ การสื่อสาร และการทำงานร่วมกัน องค์ความรู้ใหม่นี้ช่วยให้ครูและผู้บริหารเข้าใจว่าการบริหารกิจกรรมลูกเสือสามารถเป็นเครื่องมือเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

2) งานวิจัยนี้ได้พัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่มีองค์ประกอบชัดเจน 8 ด้าน ซึ่งเป็นการสร้างกรอบแนวคิดใหม่ที่สามารถนำไปใช้ได้จริงในโรงเรียน รูปแบบนี้ไม่เพียงแต่กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบ แต่ยังเชื่อมโยงกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ทำให้กิจกรรมลูกเสือกลายเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและสามารถพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม องค์ความรู้ใหม่นี้จึงเป็นการยกระดับกิจกรรมลูกเสือจากการปฏิบัติที่เป็นไปตามระเบียบไปสู่การจัดการที่มีเป้าหมายและผลลัพธ์ที่ชัดเจน

3) งานวิจัยนี้ได้พัฒนาเครื่องมือประเมินทักษะชีวิตที่ครอบคลุมหลายด้าน ทั้งการคิดเชิงวิพากษ์ การแก้ปัญหา การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และความมั่นใจในตนเอง เครื่องมือนี้ผ่านการตรวจสอบคุณภาพทั้งด้านความตรงเชิงเนื้อหา ความเชื่อมั่น และความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้าง ทำให้สามารถนำไปใช้ได้จริงในโรงเรียนเพื่อประเมินผลการเรียนรู้จากกิจกรรมลูกเสือได้อย่างเป็นระบบ องค์ความรู้ใหม่นี้ช่วยให้การประเมินผลไม่ใช่เพียงการวัดผลเชิงปริมาณ แต่สามารถสะท้อนการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนได้อย่างแท้จริง

4) งานวิจัยนี้ได้เสนอโมเดลการพัฒนาโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาผ่านกิจกรรมลูกเสือ โดยชี้ให้เห็นว่ากิจกรรมลูกเสือสามารถเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพโรงเรียนในชนบทได้ องค์ความรู้ใหม่นี้แสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนกับการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ในระดับโรงเรียน ซึ่งสามารถขยายผลไปสู่โรงเรียนในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกันได้

โดยสรุป องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยนี้คือการพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่สามารถเสริมสร้างทักษะชีวิตของนักเรียนในโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาได้อย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมลูกเสือแบบเดิมยังมีข้อจำกัดด้านบุคลากรและทรัพยากร จึงจำเป็นต้องมีรูปแบบการบริหารที่ชัดเจนและเครื่องมือประเมินที่สะท้อนทักษะชีวิตจริงของผู้เรียน รูปแบบที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การจัดองค์การ การนำ การควบคุม การประเมินและติดตามผล การจัดกิจกรรมตามวิธีการลูกเสือ การพัฒนาบุคลากร และการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากร โดยใช้กรอบการบริหารเชิงระบบและวงจร PDCA เพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

ผลการทดลองใช้สามารถยืนยันว่ารูปแบบนี้มีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความมีประสิทธิภาพสูงสุด อีกทั้งยังช่วยเพิ่มคะแนนทักษะชีวิตของนักเรียนอย่างมีนัยสำคัญ องค์ความรู้ใหม่นี้สะท้อนว่ากิจกรรมลูกเสือสามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาทักษะชีวิต หากได้รับการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบและสอดคล้องกับบริบทโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งสามารถนำไปใช้

เป็นแนวทางยกระดับคุณภาพการศึกษาไทยได้อย่างยั่งยืน องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้จึงไม่เพียงแต่มีคุณค่าเชิงวิชาการในการเติมเต็มช่องว่างขององค์ความรู้ด้านการบริหารกิจกรรมลูกเสือ แต่ยังมีคุณค่าเชิงปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้จริงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทย โดยเฉพาะในโรงเรียนที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและโอกาส องค์ความรู้ใหม่นี้จึงเป็นทั้งกรอบแนวคิดและแนวทางปฏิบัติที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกต่อการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยและข้อสรุปที่ผ่านมา ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ 2 ประเด็นสำคัญ สำหรับการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์และการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

เพื่อให้ผลการวิจัยนี้เกิดประโยชน์สูงสุดและนำไปสู่การปฏิบัติจริง ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

1.1 จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ที่พบว่า โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาส่วนใหญ่ยังคงจัดกิจกรรมลูกเสือตามแนวทางที่กำหนด แต่การดำเนินงานมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของโรงเรียน อีกทั้งครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมจำนวนมากยังไม่ได้รับการอบรมเฉพาะด้าน และโรงเรียนมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและงบประมาณ ทำให้การจัดกิจกรรมไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาทักษะชีวิตได้เต็มที่ ดังนั้นข้อเสนอแนะในการนำผลไปใช้ประโยชน์คือ โรงเรียนควรใช้ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นฐานในการวางแผนปรับปรุงกิจกรรมลูกเสือให้ตรงกับความต้องการจริงของผู้เรียนและครู รวมทั้งจัดอบรมครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมเพื่อเพิ่มสมรรถนะในการจัดกิจกรรมเชิงประสบการณ์ และควรมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างเหมาะสมเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานอย่างมีคุณภาพ

1.2 จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ที่พบว่า รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่พัฒนาขึ้นประกอบด้วยองค์ประกอบหลัก 3 ด้าน ได้แก่ การวางแผน การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล โดยมีการเชื่อมโยงกับทฤษฎีการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ทำให้กิจกรรมลูกเสือสามารถเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่มีคุณภาพและช่วยพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้นข้อเสนอแนะในการนำผลไปใช้ประโยชน์คือ โรงเรียนและครูควรนำรูปแบบนี้ไปใช้เป็นคู่มือหรือแนวทางในการจัดกิจกรรมลูกเสืออย่างเป็นระบบ โดยกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่ชัดเจน ออกแบบกิจกรรมที่เน้นการลงมือทำและการแก้ปัญหา และใช้เครื่องมือประเมินผลที่สะท้อนการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน เพื่อให้การจัดกิจกรรมลูกเสือมีความหมายและคุณค่าเชิงการเรียนรู้มากขึ้น

1.3 จากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 ที่พบว่า รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความเหมาะสมความเป็นไปได้ และความมีประสิทธิภาพในการนำไปใช้จริง โดยผู้เชี่ยวชาญเห็นว่ารูปแบบสามารถตอบสนองต่อบริบทของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา และการทดลองใช้จริงพบว่านักเรียนมีการพัฒนาทักษะชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยเฉพาะด้านการทำงานร่วมกัน การสื่อสาร

และการแก้ปัญหา ดังนั้นข้อเสนอแนะในการนำผลไปใช้ประโยชน์คือ โรงเรียนควรนำผลการตรวจสอบนี้ไปใช้เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ในการปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมลูกเสืออย่างต่อเนื่อง เขตพื้นที่การศึกษาควรใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลในการขยายผลรูปแบบไปยังโรงเรียนอื่น ๆ และกระทรวงศึกษาธิการ ควรใช้ผลการวิจัยเป็นข้อมูลเชิงนโยบายในการกำหนดแนวทางการพัฒนากิจกรรมลูกเสือในระดับชาติ เพื่อให้เกิดการยกระดับคุณภาพการศึกษาอย่างกว้างขวางและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ทั้งสามข้อ แสดงให้เห็นว่า ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปใช้ได้จริงในหลายระดับ ตั้งแต่การปรับปรุงกิจกรรมในโรงเรียน การสนับสนุนและขยายผลในระดับเขตพื้นที่ ไปจนถึงการกำหนดนโยบายการจัดกิจกรรมส่วนของโรงเรียนในระดับชาติ หากมีการดำเนินการตามข้อเสนอแนะอย่างต่อเนื่อง จะช่วยให้กิจกรรมลูกเสือกลายเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนในศตวรรษที่ 21 ได้อย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ยังมีข้อจำกัดบางประการที่ควรได้รับการพิจารณาและต่อยอดในการศึกษาครั้งต่อไป เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ลึกซึ้งและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

2.1 ควรมีการวิจัยที่ขยายขอบเขตไปยังโรงเรียนประเภทอื่น ๆ เช่น โรงเรียนมัธยมศึกษาในเขตเมือง โรงเรียนเอกชน หรือโรงเรียนขนาดใหญ่ เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของบริบทและผลลัพธ์ในการใช้รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือ การเปรียบเทียบดังกล่าวจะช่วยให้เข้าใจถึงความยืดหยุ่นและข้อจำกัดของรูปแบบที่พัฒนาขึ้น และสามารถปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทที่หลากหลายมากขึ้น

2.2 ควรมีการวิจัยเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบระยะยาวของการใช้รูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือที่พัฒนาขึ้น โดยติดตามนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมในช่วงเวลาหลายปี เพื่อประเมินว่าทักษะชีวิตที่ได้รับการพัฒนามีความต่อเนื่องและสามารถนำไปใช้จริงในชีวิตประจำวันหรือไม่ การวิจัยเชิงติดตามผลนี้จะช่วยยืนยันความยั่งยืนของรูปแบบและสร้างหลักฐานเชิงประจักษ์ที่เข้มแข็งยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการวิจัยที่บูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัลเข้ากับกิจกรรมลูกเสือ เช่น การใช้สื่อดิจิทัล แอปพลิเคชัน หรือแพลตฟอร์มออนไลน์ในการจัดกิจกรรมและการประเมินผล เพื่อให้สอดคล้องกับการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล การบูรณาการดังกล่าวจะช่วยเพิ่มความน่าสนใจและประสิทธิภาพในการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน

2.4 ควรมีการวิจัยที่เน้นการพัฒนาครูผู้รับผิดชอบกิจกรรมลูกเสือ โดยศึกษารูปแบบการอบรมและพัฒนาครูที่สามารถเสริมสร้างสมรรถนะในการจัดกิจกรรมเชิงประสบการณ์ได้อย่างมีคุณภาพ เนื่องจากครูเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของการจัดกิจกรรมและการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียน

2.5 ควรมีการวิจัยที่เชื่อมโยงกิจกรรมลูกเสือกับการพัฒนาทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 เช่น ทักษะดิจิทัล ทักษะการเป็นพลเมืองโลก และทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้กิจกรรมลูกเสือไม่เพียงแต่เป็นการพัฒนาทักษะชีวิตพื้นฐาน แต่ยังเป็นเครื่องมือในการเตรียมความพร้อมของนักเรียนสำหรับการดำรงชีวิตในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคตที่น่าเสนอในครั้งนี้จะช่วยให้การศึกษาต่อไปสามารถต่อยอดและขยายผลจากงานวิจัยเดิมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านการเปรียบเทียบบริบท การติดตามผลระยะยาว การบูรณาการเทคโนโลยี การพัฒนาครู และการเชื่อมโยงกับทักษะในศตวรรษที่ 21 หากมีการดำเนินการตามข้อเสนอแนะเหล่านี้ จะช่วยสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ลึกซึ้งและครอบคลุมมากขึ้น และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาไทยได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กฤษพงศ์ อยู่เย็น. (2563). การพัฒนารูปแบบกิจกรรมบูรณาการลูกเสือเพื่อส่งเสริมค่านิยมหลัก 12 ประการ สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านสีสุกห้วยโง้ง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสกลนคร เขต 2. *วารสารนวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน*, 1(2), 1–16. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JRBGS/article/view/254621>
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา.
- จักรพันธ์ จำนงพิศ และ จำเนียร พลหาญ. (2566). แนวทางการพัฒนาการบริหารกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารนิเทศบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 9(4), 127–139. สืบค้นจาก <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jsa-journal/article/view/263672>
- เตชิต เอกรินทรากุล และ ชีรภัทร กุโลภาส. (2563). การศึกษาความต้องการจำเป็นของการบริหารกิจกรรมลูกเสือโรงเรียนเทพศิรินทร์ ตามแนวคิดพลเมืองที่เข้มแข็ง. *Journal of Inclusive and Innovative Education*, 5(1), 1–11. สืบค้นจาก <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/cmujedu/article/view/241695>
- บุญชม ศรีสะอาด. (2560). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น
- ปิยพงษ์ คงภักดี, จรัส อติวิทยากรณ์, และ นิรันดร์ จุลทรัพย์. (2567). การพัฒนารูปแบบกระบวนการลูกเสือเพื่อเสริมสร้างวินัยของนักเรียน ในโรงเรียนระดับประถมศึกษา. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(6), 312–327. สืบค้นจาก <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/JRKSA/article/view/268270>

- พงษ์ศักดิ์ ผกามาต และ ดร.ณิ ปัญจรัตน์กร. (2566). แนวทางการวัดและประเมินผลการจัดการศึกษา
 ฐานสมรรถนะสำหรับการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ของประเทศไทย. *วารสาร
 วิจัยเพื่อการพัฒนาการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 6(2), 63–77. สืบค้นจาก
<https://ejournals.swu.ac.th/index.php/erdi/article/view/15480/12671>
- ศุภวัฒน์ เทียมศรีรัตน์. (2563). การพัฒนารูปแบบการบริหารกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษาแบบ
 มีส่วนร่วมเพื่อเสริมสร้าง คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน โรงเรียนเทศบาลวัดโพธิ์
 จังหวัดชลบุรี. *วารสารนวัตกรรมสังคมและเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน*, 4(2), 22–33. สืบค้นจาก
<https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JRBGS/article/view/251903>
- ศิษฏนนท์ คุ่มจันทร์, สุนทรี จวงค์สุข, กล้าหาญ พิมพ์ศรี, วริศรา ตั้งคำวาณิช, และ ธัญญรัตน์ อ่ำดี.
 (2567). ลูกเสือกับการศึกษาไทย. *วารสารพุทธศาสตร์ มจร.อุบลราชธานี*, 6(3), 2441–2456.
 สืบค้นจาก <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/JOB2025/article/view/3544>
- สุวิมล ว่องวาณิช. (2562). *การวิจัยประเมินความต้องการจำเป็น*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ:
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานลูกเสือแห่งชาติ. (2563). *คู่มือการจัดกิจกรรมลูกเสือในสถานศึกษา*. กรุงเทพฯ:
 กระทรวงศึกษาธิการ.
- หทัยภัทร จินสุทธิ, ณรงค์ พิมพ์สาร และ สิริกาญจน์ ธนวุฒิพรพินิต. (2563). รูปแบบการบริหาร
 กิจกรรมลูกเสือเพื่อส่งเสริมทักษะชีวิตของนักเรียนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน
 เขตพื้นที่การศึกษา เขต 3 ในจังหวัดนนทบุรี. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 5(1), 40–53.
 สืบค้นจาก <https://so06.tci-thaijo.org/index.php/BSJ/article/view/242369>
- Baden–Powell, R. (1908). *Scouting for Boys*. London: Horace Cox.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods
 Approaches*. Los Angeles: SAGE.
- Darling–Hammond, L. (2010). *The Flat World and Education*. New York: Teachers College.
- Dewey, J. (1938). *Experience and Education*. London: Macmillan.
- Hargreaves, A., & Fullan, M. (2012). *Professional Capital: Transforming Teaching in Every School*.
 Toronto: Teachers College.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential Learning: Experience as the Source of Learning and Development*.
 New York: Prentice Hall.
- OECD. (2018). *The Future of Education and Skills: Education 2030*. Paris: OECD.

- Phakamach, P., Panjarattanakorn, D., Ratchavieng, A., & Senarith, P. (2023). Integrated educational management: Meaning, objectives, scope, functions, and new directions for educational organizations. *Asian Education and Learning Review*, 1(1), 19–34. Retrieved from <https://so07.tci-thaijo.org/index.php/AELR/article/view/2040>
- Stake, R. E. (1995). *The Art of Case Study Research*. Los Angeles: SAGE.
- UNESCO. (2015). *Education 2030: Incheon Declaration and Framework for Action*. Paris: UNESCO.
- Unjanam, W., & Roungrong, P. (2020). Development of Augmented Reality Technology on Knotting for Scouts. *Journal of Education and Innovation*, 24(2), 222–231. Retrieved from https://so06.tci-thaijo.org/index.php/edujournal_nu/article/view/242531
- WHO. (1999). *Partners in Life Skills Education: Conclusions from a United Nations Inter-Agency Meeting*. Geneva: WHO.
- Yin, R. K. (2018). *Case Study Research and Applications: Design and Methods*. Los Angeles: SAGE.